

впровадження їх у освітній процес сучасної школи, максимальне використання творчого потенціалу учнів. Для досягнення мети було здійснено підбір, розробку й апробацію комплексу методів та методики активізації, дослідження рівня розвитку естетичного сприймання у дітей молодшого шкільного віку, педагогічного потенціалу використання комплексу мистецтв у контексті формування творчої, високодуховної особистості дитини, культури естетичного сприймання молодших школярів та оволодіння цілісною системою знань про мистецтво в позакласних формах виховної роботи.

Результати нашого дослідження засвідчили, що вивчення і впровадження методики реалізації педагогічних умов формування естетичного сприймання у молодших школярів засобами мистецтва дає позитивну динаміку, а саме: розвиток естетичного сприймання дійсності та творів мистецтва; розширення художньо-естетичного досвіду; формування художньо-естетичної оцінки; виникнення інтересу до мистецької творчості під творчим керівництвом учителя.

Література

1. Андрієвський Б.М. Взаємодії художньо-виразної мови музики та живопису в естетичному вихованні молодших школярів // Пед. науки : зб. наук, праць ХДУ. - Вип. 26. - Херсон, 2002. – С. 229-232.
2. Голінська Т.М. Поліхудожній розвиток молодших школярів засобами інтеграції мистецтв // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наукових праць / Редкол.: Т.І. Сушенко (відпов. ред.) та інші. - Вип. 26. - Київ-Запоріжжя : ЗПК, 2002. – С. 415-419.
3. Масол Л.М. Методика навчання мистецтва у початковій школі / Упор. Л.М.Масол, О.В.Гайдамака, Е.В.Белкіна, О.В.Калініченко, І.В.Руденко.- Х.: Ранок, 2006. - 256 с.
4. Рудницька О.П., Миропольська Н.Е.. Критерії музично-естетичного розвитку дітей // Початкова школа. – 1985. - № 3. - С. 38-43.
5. Шевченко Г.П. Эстетическое воспитание в школе : Учеб.-метод. пособие. - К. : Рад. школа, 1985. - 114 с.

**Т. Цьомик,
здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,
наук. керівник – старший викладач Т. Маринчук**

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕГРАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Постановка проблеми та її актуальність. Сучасна концепція освіти заснована на активному підході, який визначає, що якість знань оцінюється

тим, що вмiє з ними робити той, якого навчають. Тому освіта передбачає не стiльки озброєння учнів знаннями, скiльки формуванням у них життєвих компетенцій. Водночас, у навчально-виховному процесi формується й сучасна особистiсть з розвинутим внутрiшнім свiтом й естетичними почуттями. Тому музика займає одне з провідних i головних мiсць в системi формування особистостi. Музика – душа людини. Достукатися до душі кожної дитини – завдання вчителя.

Роль уроків мистецтва в становленні розвиваючої особистості неозціненна. Мистецтво виконує цілий ряд функцій, поміж яких найважливішою, специфічною функцією є художня, яка полягає в його здатності цілісного конкретно-чуттєвого відображення життя і цілісного впливу на духовний світ людини. Мистецтво – перш за все явище естетичне. Його сфера – створення творчими зусиллями людини творів, призначених для естетичного сприйняття, для сприйняття прекрасного.

Мистецтво має безпосереднє відношення до створення, накопичення, передачі цінностей, цінностей не матеріальних, а духовних. Це може бути реально існуючий предмет або метафізичний початок, мислиме і уявне. Цінності відіграють у житті людей роль орієнтирів. Уявлення про цінності історично мінливі. У європейській античності, наприклад, вищими благами шанувалися краса, співмірність, істина, в християнському світі – віра, надія, любов. В епоху раціоналізму статус найвищої цінності набуває розум.

Ми вчимося у мистецтва вічних цінностей, завдяки чому мистецтво виховує нашу моральність. Воно орієнтується і орієнтує на ці вічні цінності, осягає і висвітлює реальність в співвідношенні з ними. Художні цінності - здатні надавати піднесений вплив на почуття, волю і розум людей. Це досконалі творіння мистецтва, необхідні кожному з нас для повноцінного духовного буття, успішної діяльності людей в різних сферах.

Духовне освоєння творів мистецтва – одна з вищих людських потреб. Потреба властива всім людям, які досягли рівня свідомого буття.

Аналіз попередніх досліджень. Хоча й на перший погляд проблема використання інтегративних технологій у навчанні видається досить молодою, аналіз історії освіти засвідчує, що розвиток інтеграції вже має певну історію. Так, 1960-х роках В.О. Сухомлинський проводив «уроки мислення в природі». Це, на наш погляд, один з найбільш вдалих прикладів інтеграції різних видів діяльності з однією метою. Нині ідея інтеграції змісту навчання приваблює багатьох учених і вчителів у нашій країні і за її межами.

Зосереджуючи увагу на визначенні терміну «інтеграція» з педагогічно-естетичної точки зору, слід зауважити, що інтеграція – це взаємопроникнення

елементів, які є роз'єднані, але мають генетичну спорідненість: внутрішні зв'язки наук, мистецтв, знань та уявлень про світ та людину тощо. Б. Юсов, досліджуючи проблему інтеграції як інноваційного педагогічного засобу доводить: «... інтеграція – це розкриття внутрішньої спорідненості різноманітного художнього прояву, та переклад, перетворення заданої художньої форми в іншу модальність – офарбив звук, звуку – в простір, простору – у віршований рядок» [15].

Взагалі інтеграція як процес та результат становлення цілісності має глибоке коріння. Аналізуючи проблему інтегрованого навчання, можна виявити певні історичні етапи цього процесу. У педагогічній практиці 1960-1970-х років провідним засобом відображення у змісті кожної освітньої дисципліни та в навчальній діяльності учнів продуктів міжнаукової інтеграції були міжпредметні зв'язки: фактичні; понятійні; теоретичні [3, с.47].

Слід розрізняти поняття «педагогічна інтеграція» та «міжпредметні зв'язки», тому що останні мають визначатися як співвідношення інформації з різних освітніх галузей за зовнішнім формальним принципом, горизонтальне механічне складання до купи знань та уявлень про навколишній світ. Теоретичні та практичні засади міжпредметних зв'язків стають першим етапом у розвитку ідеї педагогічної інтеграції та подолання вузько предметної автономії – предметоцентризму.

Слід відзначити, що рух до інтегративного поєднання дисциплін художньо-естетичного циклу започатковується дещо раніше, ніж в інших загальноосвітніх галузях. Причиною тому є генетична спорідненість мистецтв та специфіка впливу художнього образу на свідомість дитини.

Вже з 20-х років ХХ століття проблема взаємозв'язків та інтеграції мистецтв знаходить відображення в науково-педагогічній літературі. Ідею різнобічного естетичного виховання розробляли в різні часи А.В. Бакушинський, П.П. Блонський, В.С. Сухомлинський, О.О. Флерина, В.М. Шацький, В.С. Шацька та ін. У другій половині ХХ сторіччя тему поліхудожнього розвитку учнів досліджували О.О. Єрмолінська, О.П. Кабакова, Л.Г. Савенкова, Т.І. Сухова, Г.І. Шевченко, Б.П. Юсов [4, с.48].

Б.П. Юсов, що був керівником дослідницької лабораторії комплексної взаємодії мистецтв, виявив наступні рівні взаємозв'язку мистецтв: суміжність мистецтв (міжпредметні зв'язки); взаємодія та взаємоілюстрування; інтеграція.

Мета статті. Спираючись на існуючі дослідження у галузі інтегративних підходів у початковій школі, автор статті ставить за *мету* розкрити його головні переваги і можливості використання на уроках з учнями молодшого шкільного віку інтегрованого підходу та ІКТ.

Виклад основного матеріалу. Уроки, які побудовані за принципом інтеграції, мають значно більший розвивальний потенціал, ніж традиційні. Можливість цілісного осягнення проблеми, звернення до інших освітніх галузей, демонстрація діалектичного проникнення в суть явищ, різнобічний підхід до вирішення певних проблем дозволяють апелювати до учня як до особистості, спроможної дійти певних висновків, синтезуючи інформацію з різних джерел. Інтеграція дисциплін естетичної галузі дає можливість відтворити дійсність плюралістично. Мистецтво взагалі має можливість ідеального відтворення світу засобами художнього образу. Окремий вид мистецтва відбиває фрагмент дійсності, згідно з власними виразними можливостями. Сукупність, інтеграція мистецтв може створити цілісну художню модель явища, події, часу, простору, світу тощо.

Впровадження інтеграції мистецтв як структурної та смислоутворюючої технології потребує особливих умов:

- спроможності педагога осягнути та піднести художньо-педагогічний матеріал, організувати інформаційний потік згідно із законами художньої драматургії, володіти практичними навичками піднесення мистецьких творів;

- інтеграція мистецьких дисциплін може здійснюватися на базі домінуючого предмету (як наприклад, у програмі Кабалевського «Музика»), поєднання двох та більше рівноправних інтегрантів;

- інтегровані заняття, присвячені культурним здобуткам народів світу, історичним епохам, культурі рідного краю мають інтегрувати не тільки дисципліни естетичного циклу, а й знання з інших галузей: історії, філософії, географії, релігієзнавства, етнографії тощо [4, с.130].

Мистецтво має величезний гуманітарний вплив на особистість. Щоб зробити предмет заняття з музики цікавими і привабливими для учнів, необхідно враховувати міжпредметні і внутрішньопредметні зв'язки, логіку навчального процесу, вікові особливості школярів, культурний рівень учнів, використовуючи при цьому, сучасні принципи педагогічної техніки та інформаційні технології.

Синтез мистецтв відкриває нові шляхи в освіті. Вищою завданням синтезу мистецтв злиття їх не в початковій, а в кінцевій точці у велике мистецтво. Що ж таке інтеграція і синтез? Синтез мистецтв – створення якісно нового художнього продукту за допомогою органічного поєднання мистецтва або видів мистецтва в єдине ціле.

До основної особливості інтегрованого занятті ставиться синтез:

- змісту досліджуваного матеріалу, теоретичного і практичного навчання;
- предметів освітнього циклу між собою;

– діяльності двох і більше педагогів та ін.

«Інтеграція в освітній системі – це підпорядкування єдиної мети виховання і навчання однотипних частин і елементів змісту, методів і форм в рамках освітньої системи на певному шаблі навчання» [10, с.8].

Інтеграція на уроках музики вносить в музичне навчання новизну і оригінальність. Має певні переваги для учнів:

- формує пізнавальний інтерес;
- сприяє створенню цілісної картини музичного світу;
- дозволяє систематизувати музичні знання;
- сприяє розвитку музичних умінь і навичок, розвитку естетичного сприйняття, уваги, уваги, музичної пам'яті, мислення учнів.

Проведення інтегрованих уроків підвищує рівень професійної майстерності вчителя, так як вимагає від нього володіння методикою нових технологій навчально-виховного процесу, здійснення діяльнісного підходу до навчання.

Інтегровані форми навчання вирішують деякі завдання а саме розвивають комунікативні вміння і навички, вирішують інформаційну завдання, розвивати загальні вміння і навички, вирішують виховні завдання, а також вирішують питання творчої реалізації учнів, тобто проявити індивідуальні можливості учнів. Рішення даних завдань відповідає основним дидактичним принципам системи освіти [10, с. 9].

Важливою особливістю інтегрованого уроку є те, що вчителі повинні суворо дотримуватися регламенту уроку, ретельно продумувати форми і методи роботи на таких уроках. Такі уроки більше схожі на театральну постановку, а, отже, вимагають від вчителя вміння імпровізувати.

При плануванні та організації таких уроків учителю важливо враховувати наступні умови:

- в інтегрованому уроці об'єднуються блоки знань двох-трьох різних предметів;
- інтеграція сприяє зняттю напруги, перевантаження, стомленості учнів за рахунок переключення їх на різноманітні види діяльності в ході уроку;
- у формі інтегрованих уроків доцільно проводити узагальнюючі уроки, на яких будуть розкриті проблеми, найбільш важливі для двох або декількох предметів;
- в інтегрованому уроці з декількох предметів один є провідним.

Інтегровані уроки, на мій погляд, тим і гарні, що дозволяють використовувати часту зміну видів діяльності, а це дозволяє робити урок продуктивніше. Важливо, щоб різні прийоми демонстрації електронних продуктів – електронні освітні ресурси, електронні путівники, енциклопедії,

інтерактивні ігрові програми, відеоматеріали з життя композиторів, виконавців, документальні та художні фільми, мультимедійні презентації тощо - доповнювали зміст окремих розділів і тем підручників і зошитів, сприяли розвитку інтересу до музики.

Інтеграція нових ІК технологій в освітній процес необхідна умова модернізації системи освіти. Використання комп'ютера в навчальній діяльності передбачає не тільки якісний стрибок, але і зміни в психології того, хто навчається.

Застосування інформаційних технологій на уроці музики сприяє: особистісному розвитку учнів; підвищенню інтересу школярів до уроків музики; зростанню пізнавальної активності учнів в процесі навчання; підвищенню інтересу до творчої та пізнавальної діяльності; вихованню активності і самостійності; формуванню в учнів естетичного, емоційно-цілісного ставлення до музичного мистецтва; формуванню у школярів основ теоретичного мислення.

Інтегровані уроки, тим і гарні, що дозволяють використовувати часту зміну видів. Таким чином, застосування інформаційно-комунікаційних технологій робить урок пізнавальним, різноманітним, а найголовніше – сучасним [10, с.10].

Сьогодні вчителі школи використовують весь арсенал центральних освітніх ресурсів в своїй роботі. Використання комп'ютерної техніки відкривають величезні можливості для педагогів: комп'ютер може взяти на себе функції контролю знань, допоможе заощадити час на уроці, багато ілюструвати матеріал.

Аналіз показує, що використання ІКТ призводить до збільшення відсотка навченості і знань; активізує пізнавальну діяльність; забезпечує високий ступінь диференціації навчання; підвищує обсяг виконуваної роботи на уроці; удосконалює контроль знань; формує навички дослідницької діяльності; забезпечує доступ до різних довідкових систем, електронних бібліотек, інших ресурсів.

В основі інтегрованого уроку лежить певним чином інтегрований зміст. Інтеграція шкільного змісту може бути повною або частковою. Цікаво, що «характерною рисою початкової школи більшість розбіжних країн стало навчання за інтегрованими курсами. Так, читання, письмо, усне мовлення об'єднані в «мистецтво мовлення», «відомості з історії», географії», громадянства – у громадянство, відомості з фізики, хімії, біології, астрономії – у природознавство. Досвід проведення інтегрованих уроків засвідчує, що їх методика вимагає дуже високого професіоналізму та ерудиції вчителів.

Наприклад, учитель для 1 класу визначає 10 тем уроків інтегрованого змісту:

1. **«Хто як зимує»**. Інтегровані теми з уроків: читання — *«Хто так малював»*, ознайомлення з навколишнім світом — *«Ознаки зими»*, малювання — *«Зустріч зими»*;

2-3. **«День космонавтів»**. Теми з уроків: ознайомлення з навколишнім — *«День космонавтики»*, розвиток мовлення — *«Складання казки за її початком»*, образотворче мистецтво — аплікація *«Космос»*, фізкультура — *«Ми космонавти»*.

4. **«Складемо казку»**. Теми з уроків малювання — *«Чарівний птах»*, розвиток мовлення — *«Складання казки за початком»*.

5. **«Транспорт»**. Теми з уроків: ознайомлення з навколишнім — *«Транспорт»*, праця (конструювання), розвиток мовлення — *«Моя вулиця»*.

6. **«Професії наших батьків»**. Теми з уроків: ознайомлення з навколишнім — *«Професії»*, художня праця — *«Робота з тканиною»*.

7-8. Урок-казка **«Зима-білосніжка»**. Теми з уроків: ознайомлення з навколишнім — *«Ознаки зими»*, фізкультури — *«Зимові розваги»*, музики — *«Казка зимового лісу»*.

9. Урок-мандрівка **«У гості до Веснянки»**. Теми з уроків: музики — *«Звуки весни»*, малювання — *«Фарби ранньої весни»*.

10. Урок-казка **«Розмова на лісовій галявині»**. Теми з уроків позакласного читання, музики, малювання, розвитку мовлення.

Враховуючи конкретність мислення молодших школярів, нестійкість їхньої уваги, важливого значення учитель має надавати таблицям для проведення інтегрованих уроків. Це, як правило, матеріал багаторазового використання. Таку наочність можна застосовувати під час тематичного узагальнення і повторення. Наприклад, на уроці навчання грамоти, коли учні ознайомлювались з буквою і звуком «д», вчителька використала велику кольорову таблицю – опору, де було чотири сектори. За завданнями, які були у секторі 1, можна створити казкову ситуацію «Розмова з старим дубом», скласти кросворд, провести діалог, сектор 2 включав математичний матеріал для розв'язування прикладів, задач і вимірювання відрізка, сектор 3 – опора для малювання на тему «Гриби під дубовою гілкою», сектор 4 – інтеграція знань з уроку ознайомлення з навколишнім (як живляться корені дуба, які лікарські властивості мають кора, листя, жолуді).

Такі таблиці-опори допомагають вчителю проводити у першому класі уроки, які тематично об'єднані навколо одного чи кількох близьких понять.

Уроки інтегрованого змісту вчитель проводить здебільшого як вступні до теми або узагальнюючі. До них заздалегідь готують учнів: насичування їх сприймання відповідними враженнями, активізуючи словник, інтерес до певної теми.

Такі уроки емоційно збагачують навчально-виховний процес, допомагають учителю різнобічно і системно сформувати необхідні уявлення та поняття.

Різні види діяльності (художньо-трудова, малювання, читання, слухання тощо), які притаманні урокам інтегрованого змісту, роблять їх цікавими, запобігають стомлюванню дітей, посилюють інтерес до навчання та школи в цілому [13, с.46].

Висновки. У підсумку стислого огляду можливостей інтегрованих уроків та використання ІКТ у початковій школі, можна прийти до висновку, що інтегровані уроки – результат пошуку розв'язання однієї з найважливіших проблем шкільної освіти – розвитку загальнонаукових умінь та навичок. Очевидно, що в шкільній освіті повинна бути продумана ціла система інтегрованих уроків. Це одне з питань, що вимагають подальшої наукової розробки.

Традиційної методики проведення інтегрованих уроків ще немає. Проте вчитель завжди усвідомлює головне дидактичне завдання уроку: чи то повторення навчального матеріалу, його закріплення, чи то набуття умінь і навичок, засвоєння нових понять, закономірностей, або ж прагне до реалізації декількох дидактичних завдань, що має місце в комбінованому уроці. Інтегровані уроки більш різноманітні, пов'язані з чисельними асоціаціями, наповнені різними емоціями, що надзвичайно важливо в роботі зі школярами.

Отже, інтегровані уроки в початковій школі дають можливість підводити учнів до усвідомленої і емоційно пережитої потреби міркувати і висловлювати свої думки на запропоновану тему. Діти мають можливість застосовувати при цьому арсенал своїх знань, життєвий досвід, зробити власні, нехай незначні, але дуже необхідні кожній дитині, умовиводи і пошукові відкриття.

Література

1. Антонець М. Проблема наступності між дошкільною і початковою освітою та вихованням у педагогічній спадщині В.О. Сухомлинського / М.Антонець //Початкова школа. - 2011. -№9 – С.65-68.
2. Балагурова М.І. Інтегровані уроки як засіб формування цілісного сприйняття світу/ М.І. Балагурова // Фестиваль педагогічних ідей – 2003 – №3 – С. 15-18.
3. Балютіна К.О. Педагогічні проблеми гуманізації початкової освіти та шляхи їх вирішення / К.О.Балютіна // Початкова школа. – 1999 - №10. - С.46 – 49.
4. Баранов С.П. Педагогіка. / С.П. Баранов – К.: Либідь, 1991 – 350 с.

5. Вакуленко М.С. Інтегрування завдань з рідної мови й читання / М.С. Вакуленко // Початкова школа – 1994. - №6 – С.8 – 11.
6. Вегера Н.С. Інтегровані уроки в початковій школі /Н.С. Вегера. – Тернопіль-Харків: Ранок, 2010.- 16 с.
7. Григорчук А., Луцкай Ю. Інтегровані уроки мови як засіб формування мовленнєвої компетентності учнів/А.Григорчук, Ю.Луцкай// Початкова школа.– 2009- №3 – С. 75-80.
8. Комар О.А., Лобановська О.М., Лаптева Л.Ф. Проводимо інтегровані уроки / О.А. Комар // Початкова школа – 1996. – №1. – С. 16 – 18.
9. Кондратюк О. Нестандартні уроки в початковій школі/ О. Кондратюк. – 2-ге вид., без змін – К.:Вид. дім «Шкільний світ», 2006. – 128 с.
10. Кушка Я.С. Методика музичного виховання дітей / Кушка Я.С. – Вінниця, 2007 – 216 с.
11. Михайлова О. С. Интеграция как методическое явление /О.С Михайлова // Фестиваль педагогических идей «Открытый урок». – 2004 – №8 – С.25-28.
12. Пометун О.С. Інтегровані технології навчання: теорія, практика, досвід / О.С.Пометун – К:АПН, 2002 – 225с.
13. Холоденко В.О. Розвиток творчої активності молодших школярів у процесі інтеграції різних видів музичної діяльності : автореф. дис. канд. мистецтвознавства / В.О. Холоденко . – К., НМАУ ім. П. І. Чайковського – К., 2000. – 25 с.
14. Юдіна Н.О. Особливості структури мотивації молодших школярів при інтегрованому навчанні / Н.О.Юдіна // Практична психологія та соціальна робота. – 2008, - №9. - С.46-51
15. Юсов Б.П. Взаимодействие и интеграция искусств в полихудожественном развитии школьников / Б.П.Юсов. – Луганск, 1990. – 175 с.

Я. Шевцова,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,
наук. керівник – доцент М.Вацьо

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОГО МУЗИЧНОГО ФОЛЬКЛОРУ

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку української державності особливого значення набуває питання формування патріотичних почуттів та національної свідомості підростаючого покоління. У «Національній доктрині розвитку освіти» зазначається, що «патріотичне виховання має здійснюватися на всіх етапах навчання дітей та молоді, забезпечувати всебічний розвиток, гармонійність та цілісність особистості, розвиток її здібностей та обдарувань, збагачення на цій основі інтелектуального потенціалу народу, його духовності й культури...» [3, с. 23].

До проблем патріотизму зверталися корифеї вітчизняної педагогіки Г. Ващенко, О. Духнович, А. Макаренко, С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін. У своїх працях вони висвітлювали актуальні для свого часу проблеми розвитку почуття патріотизму у дітей та